

Ali naj Slovenci zahtevamo glasovanje

V teh razburljivih dneh, ko ima ljudstvo občutek, da se tržaško vprašanje bliža rešitvi in grozi našemu ozemlju nevarnost, da ga raztrgajo na več kosov, so nekateri politiki povzdignili glas in zahtevali, naj o usodi spornih krajev odloči prizadeto ljudstvo samo s svobodnim glasovanjem.

Zahteva se zdi na prvi pogled zelo pravična in silno demokratična. Saj v človeku res kri zavre, kadar bere, kako tuji diplomati, ki naših krajev niti na razglednici niso videli, samolastno odločajo o naši bodočnosti. Eden predlaga, naj se potegne meja tu, drugi

tam, eden bi rad odstopil sosedni državi te vasi, drugi one, toda nihče se ne vpraša, ali je neposredno prizadeto prebivalstvo s tem zadovoljno. O prihodnosti naše domačije sklepajo Angleži in Amerikanci, medtem ko ima naše ljudstvo samo dolžnost, da lepo molči in vdano čaka, kaj bodo drugi o njem sklenili.

Takega samovoljnega razpolaganja s tujo zemljo in tujimi pravicami naše ljudstvo ne more imenovati demokracijo. V množicah je globoko ukoreninjen čut pravičnosti. Pomislimo samo, kako silno je pretresla ljudsko

dušo prepoved gen. Wintertona in drja Palutana, da slovenska devinsko-nabrežinska občina postavi na lastnih tleh krajevne napise v jeziku domačinov! Še danes se vsak Slovenec trese od ogorčenja, ko na to misli. To pot gre pa za mnogo več kakor za krajevne napise, gre za narodni in gospodarski obstanek desetstisočev družin.

Kaj se zdi torej bolj prirodno, kakor da zahtevamo, naj prebivalstvo samo z glasovanjem odloča o svoji bodočnosti?

Zakaj ne bi smeli glasovati za STO

In glej, cela vrsta italijanskih strank je res zahtevala in še danes ponavlja, naj o usodi Svobodnega tržaškega ozemlja odloči ljudsko glasovanje. Glasovanje sta zahtevala Pella in tukajšnja Krščanska demokracija, zahtevali so ga Vidali in Saragat in pred kratkim senator Lussu v imenu Nennijevih socialistov. Izhod iz krize — je rekel — je samo ta, da se uresniči Svobodno ozemlje ali pa razpiše ljudsko glasovanje.

Hvala Bogu — bi kdo rekel — da so si vsaj v tej važni stvari vse vladne in opozicijske stranke edine! Ene in druge priznavajo, da je ljudska volja pravi in glavni zakon demokracije. Zakaj se po vsem tem ne sklene ljudsko glasovanje?

Zaradi tega, ker si te stranke zamišljajo plebiscit tako, da bi prebivalstvo smelo pri glasovanju izbirati samo med Italijo in Jugoslavijo. O tem, ali naj se Svobodno ozemlje uresniči, bi prebivalstvo ne imelo pravice glasovati, čeprav je to edina važna stvar, za katero gre. Preden bi glasovanje sploh začelo, bi bilo Svobodno ozemlje pokopano.

Spomenica na Social. Internacionalo

Slov. kršč. soc. zveza (SKSZ) in Skupina neodvisnih Slovencev (SNS) sta 19. junija 1953 izročili zastopnikom Socialistične Internacionalne spomenico, v kateri vprašata: »V imenu kakšnih moralnih ali demokratičnih načel je mogoče vzeti prebivalstvu pravico, da odloča o tem, kar smatra za najvažnejše vprašanje svojega obstanka? Kakšen plebiscit bi to bil? Bil bi skrajni prezir ljudske volje in zatajitev vsake demokracije.«

To je jasno kot sončna luč. Kljub temu nastopajo v Italiji in pri nas zastopniki strank, ki zahtevajo v imenu demokracije tak nedemokratičen, za tržaško prebivalstvo naravnost žaljiv plebiscit. Če se kdorkoli pojavi med nami in govori o ljudskem glasovanju, ga je treba najprej vprašati, ali bo smelo ljudstvo glasovati tudi za Svobodno ozemlje. Ako ne da jasnega odgovora, veste s kom imate opravka. Tak je nasprotnik tržaške samostojnosti in demokracije!

(Nadaljevanje na 3. strani)

Umrl je oče beneških Slovencev

Ivan Trinko - Zamejski

V nedeljo se je bliskoma razširila žalostna vest, da je prejšnji dan, v soboto dne 26. junija ob 18. uri preminil na svojem domu v Trčmunu msgr. Ivan Trinko. Bolehal je že dalj časa in bil zadnje mesece večinoma v postelji. Dočkal je častitljivo starost, saj je bil v 92. letu.

Ivan Trinko je zagledal luč sveta v Trčmunu pod Matajurjem dne 25. januarja 1863. Nadarjenega dečka so dali v šolo v Cedad, potem v Videm, kjer je l. 1882 končal licej, 4 leta pozneje pa bil posvečen v duhovnika in je kot tak vedno delal čast svojemu stanu.

Velevažno je bilo za bistrega dečka, da je prišel kot dijak v stik s pesnikom in duhovnikom Petrom Podreko, ki mu je razkril veličino slovenskega in slovanskega sveta in ga tako iztrgal iz objema izključno italijanske kulture. Učenec je v kratkih letih prekosil učitelja in postal kmalu samorasel velikan.

IVAN
TRINKO
ZAMEJSKI
(fotografija)

V kratkem obrisu je težko prikazati vse ogromno Trinkovo delo, ker je segalo na najrazličnejša področja. Glavno njegovo delo je bilo:

Kot profesor in vzgojitelj je učil dolga leta v videmskem nadškofijskem semenišču, kjer je predaval na liceju italijanščino, filozofijo in, kolikor je bilo mogoče, tudi slovenščino. Vzgojil je mnogo zavednih slovenskih duhovnikov, katerim je bil svetovallec, voditelj, dobrotnik; posojal jim je knjige, odprl jim okno v slovanski svet in zapel:

»Oj tam na lepem vzhodu,
kjer mesec vstaja mi svetlo,
oj tam so bratje mi po rodu,
za koje kri bi gorko dal.«

PESNIK IN PISATELJ

Ivan Trinko je priobčeval svoje pesnice v »Ljubljanskem Zvonu«, pozneje v »Domu in Svetu«, končno je izdal l. 1897 »Poezije«. V pesništvu mu je bil učitelj in prijatelj »goriški slavček« Simon Gregorčič. Ohranjeni so rokopisi Trinkovih poezij z lastnoročnimi Gregorčičevimi popravili. Predmet Trinkovih poezij so domača zemlja in domači ljudje v vseh težavah in stremeljenjih, v običajih in zgodovini in njihov krik po pravici in resnici. Vso Trinkovo poezijo preveva globoka vernost in ljubezen do svojih bratov.

Trinko pisatelj ni pozabil malčkov in jim spisal knjigo »Naši paglavci«.

FILOZOF IN ZNANSTVENIK

Kot filozof je Trinko svojim učencem podal mnogo naukov, spisal v italijanščini več modroslovnih knjig in Italijane seznanil tudi s slovansko filozofijo.

Trinko je bil odličen znanstvenik tudi na drugih področjih. Italijanom je spisal slovensko slovnico, knjigo o predvojni Jugoslaviji, njegove razprave so bile priobčene v

(Nadaljevanje na 3. strani)

NOVICE

Kaj bo s Stojem

Jugoslavija se je mesece pogajala z Angleži in Amerikanci o tem, kako naj se reši tržaško vprašanje. Sedaj se pogaja Italija in proučuje jugoslovanske predloge.

Gre, kakor kaže, za začasno rešitev. En del ozemlja naj bi upravljala Jugoslavija, drugega Italija v imenu Združenih narodov.

Nekateri trde, da bi ta delitev bila v resnici trajna in dokončna. Proti temu se je uprl tudi občni zbor italijanske Krščanske demokracije v Neaplju. Enoglasno je bil sprejet sklep, naj se v pogodbo napišejo »izrecne obveze in jamstva«, da bo rešitev zares le začasna.

Tržačan dr. Bologna pa je zahteval, naj se reševanje tržaškega vprašanja sploh odloži na boljše čase, a ni prodrl.

Ali bo sporazum podpisan, ne more danes nihče z gotovostjo trditi. Mi vztrajamo na programu Svobodnega tržaškega ozemlja.

VOJNA ALI MIR

Osemdesetletni Churchill je šel v Ameriko razpravljati z Eisenhowerjem o svetovnem položaju. Predno se umakne iz politike, bi rad naredil vse, kar je v njegovi moči, da prepreči novo vojno.

Po končanih razgovorih so ga vprašali, ali je mogoče izogniti se spopadu s Sovjetsko zvezo.

Ne vem, kakšne namene imajo Rusi, — je odgovoril, — vem pa, koliko je trpelo rusko ljudstvo v 20. stoletju. Verujem, da si želi živeti v sreči in blagostanju. Zapad se mora odkritosrečno truditi, da bi našel način, kako živeti v miru s komunističnim svetom, raje ko da bi šel v novo vojno. V vojni — je rekel z močnim glasom — bi bili mi zmagovalci, a zmagovalci — je tiho pristavil — na kupu ruševin!

Churchillova pot je bila uspešna: Amerikanci so odložili politično in vojaško organiziranje južno-vzhodne Azije, dokler se ne naredi še enkrat poskus pomiriti zapad in komuniste.

Kultura in tržaški velesojem

Tržaški iredentisti so izkoristili tudi velesojem, da dokažejo pred vsem svetom svojo oklo. Ko se je pripravljalo tako zvani »dan lesa«, zastopnika Jugoslavije niso povabili na posvetovanje, četudi je Jugoslavija najstarejša in morda najvažnejša država, ki razstavlja les v Trstu.

Da bi stvar popravili, so povabili 2 Jugoslovane na svečano večerjo, a pri tem gospodu Kovaču zabranili govoriti v hrvaščini. Vpili so, naj govori italijanski. In vendar je po mirovni pogodbi hrvaščina poleg italijanščine in slovenščine uradni jezik Svobodnega ozemlja!

Fantje pozor!

V Castelfranco v južni Italiji je 75-letna starka zagnala z balkona velik kamen na mimoidočega moža in ga ubila. To je storila zaradi tega, ker ji je pred 50 leti obljubil poroko in snedel besedo.

Fantje, ne delajte lahkomišelnih obljub, da vam že mnogo prej ne prileti kamen v glavo.

Borbe v Guatemali

Neki slovenski katoliški list je napisal, da je Guatemala »edina ameriška država, ki je v rokah komunistov«.

»Vita Nuova« pa pravi, da so za zmešnjave v Guatemali odgovorni ameriški industrialci, združeni v mogočni United Fruit Company. Ti so bili lastniki neizmernih guatemalskih nasadov banan, lastniki železnice in letalstva, pošte in brzojava, tiska in radia, skratka gospodarji države. Iz dežele so vlekli velikanske dobičke, indijanskim delavcem pa dajali sramotno nizke plače.

Izkoriščanje domačinov je šlo gladko, dokler ni prišel na vladu Arbenz, ki je dal zemljo kmetom ter stopil na prste tujcem.

»Prelahko in preenostavno je,« piše list, »rešiti položaj z obtožbami komunizma. Pri nas dolžijo komunizma celo La Piro in če treba kardinala Lercara!«

V borbi, ki je nastala, so sicer zmagali ameriški industrialci, Arbenz je moral zbežati in oblast je prevzel polkovnik Monzon, toda težki socialni problemi Guatemale so ostali nerešeni.

IZJAVA

Prejeli smo in priobčujemo:

»Izvršni odbor Slov. kršč. soc. zveze v Trstu se je 26. junija t. l. bavil med drugim z zopetnimi napadi »Kat. glasa« (št. 25) na našo organizacijo. Namesto da bi se spuščal v časopisna prekanjanja, obvešča člane, da bo v najkrajšem času objavil svoje programsko stališče do osnovnih vprašanj našega narodnega življenja, ki bo obenem zaslužen odgovor vsem lažnikom in obrekovalcem.«

Izvršni odbor SKSZ.«

Italijanska krščanska demokracija

je zaključila v Neaplju svoj 5. občni zbor. Levičarji, združeni pod vodstvom Fanfanija, so imeli večino, a so se sporazumeli z De Gasperijem, tako da je stari lisjak z njihovo pomočjo spet zmagal. Njegov tekmeč Giovanni Gronchi, ki je predsednik parlamenta in glava posebno ostre skupine levičarjev, je ostal v manjšini.

Vodja desničarjev Pella je bil tako šibek, da ni postavil svoje liste.

Na oblasti ostanejo Scelba in De Gasperi, jevi prijatelji, zato se položaj Slovencev v Italiji najbrž ne bo izboljšal.

NEIZPOLNJENA OBLJUBA

Rimski senat je 25. junija odobril kulturno pogodbo, podpisano pred več ko 2 letoma med Avstrijo in Italijo.

V njej bi bila morala Italija priznati veljavnost izpitov, ki so jih južni Tirolci položili na avstrijskih visokih šolah.

To se pa na žalost ni zgodilo, čeprav je De Gasperi tako obljubil avstrijskemu ministru Gruberju v pariški pogodbi leta 1946.

Predrznost

Iz Lonjerja je pošta vrnila naši upravi precej številčnega Novega lista. Na ovitkih je bilo napisano: Respinto! — Zavrnjeno! Ko je prišel naš zastopnik v Lonjer, so se pa ljudje jezili, da smo jim list ustavili. Kdo se je drznil v njih imenu list odbiti?

V Riemannih je nekdo ljudi nagovarjal: »Kaj ne, saj boste časnik zavrnil!«

Pozivamo bralce, naj nam javijo vsako protizakonitost, da se lahko pritožimo, kamor treba.

ZALOSTEN SPREVOD

Južne Tirolce so v zadnji vojni prisilili, da služijo v nemški vojski, tako sta se bila domenila Hitler in Mussolini. Poslali so jih z orožjem celo na Slovence in Hrvate naših krajev, o čemer pričajo stotine njihovih grobov po Istri. Ob vrnitvi so sešteli 12.000 pohabljenec, vdov in sirot, ki so že 9 let brez pokojnine.

Tirolski poslanci so glasovali za Scelbo, a zahtevali, naj poskrbi za te reveže: če se izplačuje pokojnina fašistom, naj se tudi južnim Tirolcem! Ker je obljuba neizpolnjena, se je zbralo v Bocnu 5000 pohabljenec, ki so molče korakali po ulicah: videl si slepce, mladeniče bre nog in rok, na nosilih fante s prestreljeno hrbtenico, gledalci so pa jokali. To so sadovi nacizma in fašizma!

Škof in rudarji

Pred nekaj meseci so lastniki sedmero premogovnikov v Borinage v Belgiji sklenili ustaviti obrat in odpustiti iz službe 5.500 rudarjev, češ da podjetja nič ne nesejo, da delajo z zgubo.

Tamkajšnji škof Himmer je tedaj stopil na plan in izdal pastirsko pismo, ki se je prečitilo v vseh cerkvah njegove škofije. Z nobenimi »finančnimi interesi« — pravi škof — se ne more opravičiti nenadni odpust 5.500 delavcev. Delničarji tvegajo kvečjemu svoj denar, rudarji pa vso svojo eksistenco in življenje družin.

»Svet je dospel na razpotje. Vsak posameznik mora izbirati med osebnim dobičkom in socialno pravičnostjo, med novim svetom bratstva in poginom.«

AMERISKI PRITISK

Odbor za zunanjo politiko ameriške poslanske zbornice je sklenil ukiniti sleherno vojaško pomoč državam, ki ne pristopijo k skupni evropski vojski. Udarjeni sta Francija in Italija, kjer se parlamenta ne moreta odločiti.

Sklep je kakor bič, ki naj pomaga izvleči voz iz jarka.

DVATISOCLETNA KULTURA

V upravi se je oglasilo dekle, ki bi se prav rado naročilo na Novi list. Ji je zelo všeč, a se na žalost ne more naročiti. Brž ko pride v hišo, ji ga gospodar raztrže. Najbrž se hoji, da bi mu slovenski časnik okužil stanovanje.

Tolika je narodna nestrpnost olikanih Italijanov v naprednem Trstu!

Vse preveč doktorjev

je naslov članka v dnevniku »Corriere della Sera«. Leta 1937 — piše list — je bilo na italijanskih univerzah 83 tisoč dijakov, letos pa kar 226 tisoč, torej trikrat toliko. Nobena država v Evropi nima sorazmerno toliko intelektualcev kakor Italija. Dežela kar mrgoli doktorjev in profesorjev.

Kje naj vsi ti dobe službe? Biti bi morali boljše plačani, a Italija ima najmanjši narodni dohodek med evropskimi državami.

Pri tem število nepismenih narašča, čeprav uradno tega ne priznavajo.

NOVA STEVILKA »SLOGE«

glasila sindikata slovenskih šolnikov na Svobodnem trž. ozemlju je izšla 21. junija. Vsebinsko je živahna in pestra. Prihodnja izide po počitnicah meseca septembra.

Ljudsko glasovanje je nemogoče

(Nadaljevanje s 1. strani)

Zakaj? Ker ne bo italijanska vlada nikoli sprejela, da bi Tržačani smeli glasovati za ali zoper Svobodno ozemlje. Tega ne more in ne sme sprejeti, ker bi tak plebiscit zgubila.

Največji italijanski dnevnik »Il Corriere della Sera« je pred 8. oktobrom izračunal, da bi Italija, če bi Tržačani morali izbirati med Italijo in Svobodnim ozemljem, zmagala s 50.76 odstotki. Priznal je torej, da bi Italija ne dobila niti en odstotek čez polovico glasov. To je bilo pred 8. oktobrom.

Kako so se razmere na Tržaškem medtem temeljito predručile, ni potrebno razlagati. Nastala je težka gospodarska kriza, ki je pognala desetisoče obrtnikov, trgovcev, uradnikov in razumnikov med pristase tržaške neodvisnosti. Za Svobodno ozemlje bi glasovali tudi številni člani Krščanske demokracije, liberalne, socialistične, monarhistične in celo fašistične stranke. Kdo naj nadzira ljudi pri tajnem glasovanju?

Tega se rimska vlada dobro zaveda in zato ne more sprejeti plebiscita, v katerem bi bila gotovo poražena. Ljudskega glasovanja, kjer bi volilci smeli izbirati le med Italijo in Jugoslavijo, pa jugoslovanska vlada ne more sprejeti. Sporazum je že zavoljo tega nemogoč, plebiscita na Tržaškem zato ne bo.

So pa še drugi razlogi, zaradi katerih je zahteva po ljudskem glasovanju politično neizvedljiva.

Qui si parla solamente italiano

Plebiscit zasluži to ime samo tedaj, kadar pri njem glasujejo zares svobodni in enakopravni državljani. Taki smo bili tržaški Slovenci do konca 1918. leta. Pod fašizmom smo pa postali manjvreden in zaničevan narod, najhujše zatirana narodna manjšina v Evropi.

Fašisti so razdejali do temeljev naše gospodarstvo, se polastili vseh vodilnih postojank v Trstu. Celokupno tržaško gospodarstvo je ostalo do danes čvrsto v rokah iredentistov. S tem orožjem nas drže v stalni odvisnosti, da bi nas laže poitalijančili. Od laškega gospodarja odvisni Slovenec se boji govoriti slovenski, se boji poslati otroke v slovensko šolo. Koliko rojakov je po 8. oktobru prepisalo iz strahu pred Italijo svoje otroke v laške šole!

Tistim, ki se jih tiče,

priporočamo, da preberejo, kaj je rekel Kristus o ljudeh, ki bližnjega sovražijo in obrekujejo: »Vsak, kdor se jezi na svojega brata, zasluži, da pride pred sodbo; in kdor reče svojemu bratu 'ničvrednež', zasluži, da pride pred veliki zbor; kdor pa reče 'brezbožnež', zasluži, da pride v peklenški ogenj.«

(Iz evangelija po Mateju)

Fašistični teror tiči še globoko v kosteh prebivalstva. Le pogledjmo okoli sebe, kako se Slovenci boje govoriti v trgovinah in gostilnah slovenski, kako se plaho ozirajo, preden izustijo v tramvaju domačo besedo. Zdi se, kakor da so še vedno povsod nabite grozilne table: Qui si parla solamente italiano.

Tako stanje, ki bi moralo biti v sramoto Italijanom samim, mora prenehati, preden

lahko govorimo na Tržaškem o demokraciji. Šele tedaj, ko bodo Slovenci živeli na svoji zemlji kot enakopravni državljani, ki se jim ne bo treba bati, da zgube zaradi svoje narodnosti kruh, bo pri nas možno res demokratično in svobodno ljudsko glasovanje.

Ce naj se to zgodi, je potrebno, da se najprej popravi vsaj del strahovitih krivic, ki jih je Italija storila Slovincem v gospodarstvu. Izenačijo naj nas s tukajšnjimi Judi!

Zaživeti moramo samostojno kulturno življenje, zato naj nam vrnejo ugrabljene prosvetne domove.

Prekličejo naj sramotno protislovensko fašistično zakonodajo in uresničijo popolno enakopravnost Slovencev z Italijani v vseh uradih in v javnem življenju. Šele nato naj se razpiše plebiscit.

Gluha ušesa

O teh pravičnih zahtevah Slovencev pa noče nihče nič slišati: niti Italija niti zavezniki. Slovincem nočejo dovoliti v Trstu enega edinega denarnega zavoda, silijo jih nositi svoje prihranke v italijanske banke in tako se s slovenskim denarjem večja odvisnost

Ivan Trinko - Zamejski

(Nadaljevanje s 1. strani)

vseh mogočih jezikih, med drugim v ruščini, češčini in poljščini. Trinko so obiskovali znanstveniki iz širnega sveta, bil je član več akademij. Pred nekaj leti ga je češka vlada počastila s tem, da ga je uvrstila v galerijo najodličnejših Slovanov.

GLASBENIK IN SLIKAR

Ivan Trinko je bil tudi glasbenik, a je skladal večinoma nabožne napeve, teh pa zelo mnogo. Njegove skladbe so tako raztresele in jih je skoraj nemogoče zbrati.

Bil pa je Trinko tudi umetnik v slikarstvu. Znan je posebno po svojih akvarelih in peroristih. Zal so večino njegove slikarske proizvodnje uničili Nemci v zadnji svetovni vojni in je zelo malo ohranjenega.

Kot filozof, glasbenik in slikar je bil Trinko visoko cenjen med Italijani in posebej še Furlani. Zelo mnogi so iskali njegovega nasveta, ponosni so bili na njegovo oceno in še celo arhitekti so mu predlagali svoje načrte ter upoštevali njegovo mnenje.

POLITIČNI DELAVEC

Malo je znano Trinkovo politično in gospodarsko delovanje. Bil je poslanec v pokrajinskem svetu v Vidmu, kjer si je priboril velikanski ugled tudi med takratnimi framašonskimi poslanci. Kjer je mogel, je koristil svoji mali deželici ob Nediži in Krnahti, pa naj si bo za zgraditev nove ceste, izboljšanja planinskega pašnika, zgradbe modernega hleva itd. Skozi več let je bil odbornik »Banca Cattolica«, kjer je bilo njegovo mnenje visoko upoštevano.

Glavno Trinkovo delo je bil boj proti raznarodovalni politiki prosvetnih in cerkvenih oblastev. Koliko spomenic je spisal v obrambo slovenskega jezika v šoli in v cerkvi! Znamenito je bilo njegovo posredovanje v Vatikanu za časa fašizma, ko je l. 1933 vlada popolnoma zatrla naš jezik v cerkvah. Globoko je bil užaljen, da so ostale njegove

našega ljudstva od laškega kapitala in finansira naše poitalijančevanje.

Doslej nam niso vrnili nobenega narodnega doma. Stoletnico ustanovitve slovenske šole pri Sv. Ivanu Slovenci niso mogli praznovati v svojem narodnem domu, zakaj našo zgradbo je ZVU izročila raznarodovalni organizaciji Enal.

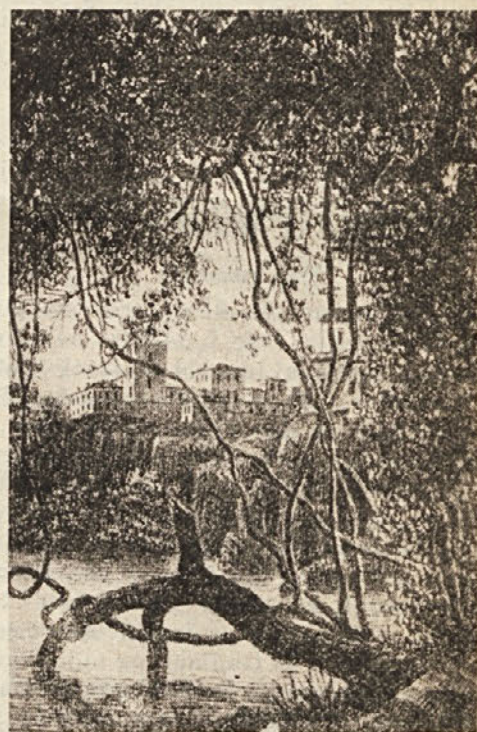
Kakšna je naša enakopravnost z Italijani v uradih in na sodnih, ni potrebno pojasnjevati. Saj jo vsak slepec vidi.

Med Italijo in Jugoslavijo je sporazum v tem vprašanju pred plebiscitom izključen in zato je demokratično ljudsko glasovanje pri nas nemogoče.

Ne preostane nam drugega, ko da zahtevamo Svobodno tržaško ozemlje brez plebiscita. V rokah imamo mednarodno pogodbo, ki jo je podpisalo 21 držav. Kako morejo in smejo zatajiti svoje lastne podpise? Kje je morala, ki jim to dovoljuje? Pogodba je edino orožje, ki ga imamo v borbi za tržaško neodvisnost. Na kaj naj se sicer sklicujemo?

Politični mogočnejši lahko sklenejo drugače, mi smo prešibki, da bi se mogli uspešno upreti svetovni moči Amerikancev in Angležev. Naša dolžnost pa je, da vztrajamo do kraja na zahtevah pravičnosti, mednarodnega prava in demokracije.

D. G.

Perorista Ivana Trinko-Zamejskega

spomenice brezuspešne. Ko je l. 1936 imel obhajati zlato mašo in se je v ta namen ustanovil v Vidmu poseben odbor, sestavljen iz furlanskih sodeželanov, je užaljeni Trinko slavje odklonil in se umaknil v rojstno vas Trčmun. To je bil njegov protest zoper preganjanje slovensčine v verskem življenju.

Po padcu fašizma je pozval slovenske duhovnike, naj spet vpeljejo domači jezik v cerkve. Z malimi izjemami so se pozivu vsi odzvali.

Ljudstvu je ostal voditelj do zadnjih dni. Le prečitajte njegov duhovni testament v spisu »Moje molitve«! Razume se, da so Trinko nasprotniki stalno napadali, a ga niso nikdar omajali.

Za msgr. Trinkom ne žaluje samo Beneška Slovenija in ves slovenski narod, za njim žalujejo tudi celo mnogi furlanski inteligenti

Spomini iz starega Trsta

VI.

Zadnjič sem pravil, kako je bilo v mestu z obrtniki, sejmarji, Judi in ljudmi, ki so dajali Trstu živeti.

Središče kupčije

Sprva so bili Tržačani pol kmetje pol meščani. Sele v 15. stoletju so se začeli zavedati, da je mesto lahko most za kupčijo med severom in jugom. Zatorej so tudi stopili na peto, pravzaprav na mošnjo Benečanov, ki so menili, da je vsa kupčija ob Jadranu le njih pravica. Najbolj jih je kuhalo, ko so brali, da bi Tržačani hoteli, »naj bi bil Trst trgovsko središče vse Istre«.

Polagoma si je to čast tudi res pridobil, a bolj s kupčijo po suhem kot po morju. Beneške ladje so lovile tržaške »trabakule« (tovorne jadrnice), zato je bilo mogoče le tovorjenje z zaledjem. Sprva je bila trgovina z mešanim blagom. Najboljši odjemalci so bili Stajerci, Korošci in Kranjci. Ze 1337. leta so imeli svoj posebni »fondaco« ali tržišče v sredini Trsta. Specializirano trgovsko zalogo z enotno blagovno vrsto je odprl v začetku 14. stol. neki Soldameri; ta je kupčeval z oljem in vinom tudi ob italijanski obali. Še večji trgovec je bil l. 1481 Marenzi, ki je tovoril v Trst železo, kože, les; vino, olje in sol pa nazaj. Potem se je vedno več meščanov lotevalo trgovanja na debelo.

O industriji je takrat še malo slišati. Vemo, da so konec 14. stol. prišli steklarji iz Murana pri Benetkah in na debelo izdelovali lepe kozarce in steklenino.

Po morju

Po morju, smo že slišali, trgovina zaradi Benetk ni tekla. Sele l. 1470 se najde opis nekega Chiozze, ki ima kot pridevek »patron de naviglio«. Ta pomorski gospodar, čigar ime se je še do danes ohranilo v mestu, je imel le nekaj majhnih jadrnic. Malo let za njim se opogumi še nekaj brodolastnikov; njih »feluke« in »trabakule« režejo valove na devinsko in goriško stran; do Štivanja je že daleč! Dol na jug jih je strah »cavrisanov« (Koprčanov), ki služijo beneškemu levu. Vendar se že berejo na jadrnih imena novih gospodarjev kot so Giuliani, pa tudi Travner in Tomica; to so pa že slovenska imena.

Kot tržaško brodovje je bilo prve čase tudi tržaško pristanišče manjše. Morje se je zajedalo v breg od prefektore tja do konca Excelsiora. Ondi nekje je štrlel v morje kratek pomol ali »muol de la beccheria« s stolpom istega imena. Še en manjši pomolič se je dvigal blizu Cavane. To zajedo ali »porto« med obema so ponoči zapirali z debelo železno verigo. Tako so še kos morja zaklenili v Trst čez noč — kot znamenje, da bo moralo mesto nekoč dihati z morjem. — Le stražni ogenj na koncu pomola je namesto svetilnika kazal pot v pristan — a le zakasnelim ribičem.

Po prekleti cesti

Ker se že menimo o kupčiji in trgovanju, preskočimo nekoliko vojne z Benetkami in oglejmo si, kako je po njih trgovina shirala in je Trst trpel lakoto.

Pot po morju je bila zaprta. Odprto je bilo le kupčevanje z zaledjem. Glavna prometna žila je peljala iz Trsta po Dragi na Lokev,

Senožee in dalje na Kranjsko. Da bi Tržačane pritisnili, so njih »prijatelji« iz Benetk silili vse kranjske tovarnike, da so se mesta morali izogniti in iti proti Kopru in Miljam. Tržačani pa so oboroženi prežali na kupčevalec in marsikateri je na tej »prekleti cesti« (strata maledicta) pustil tovor in glavo.

Od l. 1552 do 1563 so bili vedni boji na tej cesti. Benečani so po navadi pokupili vse žito. Ustanovili so tudi poseben žitni sejem v Senožeeh, da bi Trst izstradal. Prišlo je do strašnih pobojev med tržaškimi četami in tovarniki ter njih beneškimi spremljevalci pod Socerhom in pri Črnem Kalu. L. 1560 so Tržačani napadli Senožee, a Kraševci so jih vse pobili. Namesto žita je prišla v Trst taka lakota, da niso po petnajst dni pekli kruha. Saj je veljal en mernik žita cele štiri tolarje, kar bi bilo danes več kot par volov. Škof Repicius — po naše Repič — je pisal o tem strašno pismo na Dunaj. Poslali so poslanca (Bonoma in De Leo) prositi žita k cesarju, a tam so ju zavrnil. Čez da sta beneške stranke in luterana.

Zdaj se odločijo, to je l. 1563, da gredo prositi žita na drugo žitno sejmišče ob tej cesti, v Lokev. Trideset možakov se osrči in vdre v Lokev. Tam vidijo polna skladišča pšenice, pa tudi beneške konjenike, pripravljene spremljati tovor čez Kras v beneški

Štivan. Tržačani prosijo in tarnajo, nato se adarijo. Večina jih pade, osem jih je ujetih, le nekaj jih priteče na eno sapo v Trst. Po mestu se oglasi plat zvona. Velika množica meščanov se zbere, napade Lokev, vse požge in reši svoje ujetnike.

Krvava rihta

Toda ni šlo gladko. Benetke so dajale lakoto, Dunaj pa bič. Poslali so sodnike, ki so dvanajst dni imeli v mestu »krvavo rihto«. Dosti meščanov so mučili. Devet kolovodij upora so pa odpeljali v Ljubljano. Med temi sta bila neki Robez (Rebec) in Belli. Ze po imenih lahko presodite, da so si bili to pot Tržačani edini. Saj je šlo za trebuh! No, ta dva so v Ljubljani tudi obesili kot vodji napada in ker da sta kalila odnošaje med Avstrijo in beneško republiko. Ostale so pa pometal v ječe. Lačni vedno plača!

Preplašeni meščani pošljejo na Dunaj dva zagovornika — Giraldirja in Frankola. Na poti ju pa v zasedi beneški biriči primejo in pobijejo.

Zdaj napotijo novo odposlanstvo, to pot do cesarjeve žene prosit pomoči. Po desetih mesecih pogajanj so res prišli tako daleč, da so zaprte Tržačane izpustili, razen enega, ki je umrl v ječi. Za požgano Lokev pa je prišel račun — 814 zlatih cekinov. En cekin je imel takrat po tri grame in pol čistega zlata; zdaj pa preračunajte, koliko so stale Tržačane lokevske pogače!

Dopisi v Tržaškega

Priprave za Združeno Evropo

Predzadnji Novi list je poročal, da je učitelstvo italijanske osnovne šole iz Devina uporabilo oder, ki je last učencev slovenske šole, za šovinistično šolsko prireditev. Učenci so s tega odra zapeli: »Va fuori d'Italia, va fuori stranier...« in to v našem Devinu, na naši zemlji. Razumemo, da je Italijanom ta pesem sveta; nimamo nič proti, če jo pojò na italijanskih tleh! Toda v Devinu... bi morali imeti učitelji toliko pameti, da bi vedeli, kaj je prav in kaj ni. Ali bo ta korak morda pomagal vzgojiti sedanja pokolenja za novo Združeno Evropo? Če tako mislijo, se nam smilijo!

Pri tem se nam vsiljujejo razna vprašanja: Kdo je dovolil uporabo slovenskega odra za šovinistično prireditev? Slovenska šola? Nabrežinski g. župan? Niti o prvi niti o drugem si kaj takega ne moremo misliti. Najbrž si domišlja v naše kraje pripeljana italijanska učiteljica, da sme po mili volji gospodariti na naših tleh in da gre lahko preko vseh! S polno pravico pričakujemo, da bo g. župan to zadevo razčistil in preprečil, da se v bodoče tako izzivanje ne ponovi. Devinskemu italijanskemu učitelstvu povemo, da imamo tudi mi lepo popevko, ki se glasi: »Ven z Lah, ven z Lah, nočemo jih več...« in zdaleč ni prevod vaše: Va fuori... Ali so jo naše šole na kaki prireditvi zapele? Ne! Toda če se bodo Italijani na naših tleh tako nesramno vedli, bodo prisilili naše učitelstvo, da jim vrne milo za drago. Sledili bodo novi boji, nova sovraštva...

Še druga zanimivost! Obiskali smo razstave ročnih del na raznih šolah tržaškega ozemlja. Na slovenskih šolah so bile na splošno

bogate in pestre. Nikjer zastave, ne tržaške ne slovenske ne jugoslovanske. Jasen znak, da se naše učitelstvo bavi z resnim šolskim delom. Vse drugačno lice so imele razstave ročnih del na italijanskih šolah. Tu je bil glavni predmet — laške zastave. Če so prisiljeni te razstavljati, ker nimajo drugega, je to res lepo spričevalo njihovega dela v šoli. S strupenim nacionalizmom posebno na našem ozemlju se ne ustvarja medsebojno razumevanje in spoštovanje. Na naših razstavah ni zastav, toda če bo potreba, se bo že našel prostor tudi za slovensko. To naj si zapomnijo poborniki za združeno Evropo!

Kontovel

Kadar čitamo Kontoveleci o velikih javnih delih, ki jih vrši tržaška občina po mestu, nam je žal, da ni iz Trsta tudi tako lepega razgleda na našo vas, kot je s Kontovela na Trst. Potem ne bi mogli tako lahko na nas pozabiti. Sreča, da vsako leto pritisne vročina in požene tržaško gospodo gor k nam iskat svežega zraka! Drugače bi se nas prav gotovo nikoli več ne spomnila.

Tako pa je letos tržaška občina končno le nakazala nekaj denarja tudi za našo vas, in sicer 11 milijonov 450.000 lir. S tem denarjem bodo uredili vaško kanalizacijo, asfaltirali glavne ulice in popravili stranske ceste.

Glede omrežja novega vodovoda pa stvar ni še gotova. Uprava Acegata je sicer pripravljena nakazati potreben denar za gradnjo novega vodovoda, a samo pod pogojem, da bi vse družine, ki so svoj čas zaprosile za napeljavo vode v stanovanja (75 družin), redno plačevale obroke. Mislimo, da je v interesu vasi, da to dosežemo.

Dopisi v Tržaškega

Nabrežina

V četrtek dne 24. t. m. okoli 20.30 so zvoški italijanski koračnici napolnili ozračje na trgu pred županstvom. Čez kake pol ure je prišel govornik. Opozarjal je ljudi, ki jih ni bilo dosti, saj so laške popevke lahko samo preplašile in ne vabile, na nevarnost, ki grozi STO-ju in jih pozival, naj strnejo svoje vrste v njegovo obrambo. Govoril je v italijanščini.

To ni prav. Kdor pride v slovenski kraj, naj govori Slovincem v njihovem jeziku, pa naj spada k tej ali oni stranki. Edino tako dokaže, da spoštuje ljudstvo in njegove pravice! Kaj bi rekli Italijani, ako bi jim kdo govoril v slovenščini? Bi mu vzeli besedo.

Veliki Repen

Ceprav pri nas promet ni velik, se vendar tu pa tam zgodi kaka nesreča. V soboto zjutraj je mladenič Emil Skabar iz Velikega Repna trčil na cesti, ki vodi v Mali Repen, z vespo v lambreto, na kateri sta sedela 13-letni Marcel Dolja iz Samatorce in 39-letni Križman Ferdinand iz Velikega Repna. Sunk je vrgel vse tri na tla, vendar hujših poškodb ni bilo. V bolnišnici je ostal samo Križman, pa tudi ta se bo v nekaj dneh pozdravil.

ROJAN

Visoko raven industrijske šole v Rojanu smo imeli priliko videti pretekli teden na razstavi.

Izdelki so napolnili kar štiri velike prostore. V prvem so izlagali dečki. Občudovali smo skrbno izdelane mize, stolčke, likalne deske in druge lesene predmete. Velik napredek smo opazili pri kovinskih izdelkih. Z zadovoljstvom smo ugotovili, da je bil letos dan večji poudarek kakovosti kot količini. In to je prav, kajti dijake moramo učiti predvsem natančnosti pri delu.

Dopisi iz Goriške

Z mržnjo do Slovencev se ne rešuje kriza

Pretekli petek so naši občinski očetje razširili svoje komolce in se junaško spustili na široko in razburkano morje visoke politike, ko so se lotili splošne debate o gospodarski krizi mesta in naše dežele. Zopet enkrat se je naš občinski svet spremenil v praveca parlament.

Prav je tako, saj ni mogoče reševati važnih krajevnih problemov brez širokega razgleda v državno in meddržavno politiko.

Zato je bilo umestno, da so si razni občinski svetovalci stavili najprej vprašanje, kaj je resnični vzrok občutne krize goriškega mesta.

Najbolj bedno se je odrezal na petkovi seji občinski svetovalec odvetnik Pedroni, mlad kričač in petelin ter monarhist, ki se je v svoji brihtnosti hotel vzpeti nad vse druge občinske očete in se proslaviti s trditvijo, da so meje Evrope na severni postaji našega mesta. Svojo preveliko mladeniško zanesenost je mladi mož hotel še bolj podkrepiti z žaljenjem jugoslovanskih narodov, ki jih je stavil ob bok afriških plemen. Razume se, da so slovenski občinski svetovalci, kakor se spodobi, ponosno svetovali mlademu petelinu, naj gre prihodnjč kikirikat na gnoj.

Dekliška ročna dela so nudila obiskovalcem pravo naslado.

Plavje

Vsi, ki pridejo k nam na obisk, zelo radi občudujejo lepoto naše vasi, hvalijo naše gospodarstvo, naše lepe kmečke hiše z obširnimi, čistimi dvorišči in pridno obdelana polja. Kljub temu pa se nam zdi, da so obiskovalci zelo redki v Plavjah, čeprav jih zelo radi sprejmemo, seveda domače ljudi. Tujcev ne vidimo radi. In prav zato je naša vas ohranila čisto slovensko-kmečki značaj kot le malokatera na Tržaškem.

Za naše gospodarstvo so bile do l. 1929 zelo važne oljke. Takrat nam jih je pa ostra zima vse pomorila. Pred to nesrečo smo Plavčani pridelali kakih 270 q olja na leto. Danes je olja na žalost mnogo manj. Vendar pa na oljke nismo pozabili. Vsako leto sadimo nove, čeprav moramo priznati, da je nekatere vaščane huda zima l. 1929 oplašila in so zato izgubili zaupanje v oljko. Mi pa pravimo: če so na naši zemlji od pamtveka sadili to koristno drevo, se že izplača tvegati.

Zelo važna je za nas živinoreja. Nekateri kmetje imajo tudi po 9 glav v hlevu. Tudi prašičev zredimo dovolj za domačo potrebo. Mnogo zaslužka nam prinaša zelenjava in poljski pridelki. Naš semenski krompir je zelo cenjen na Tržaškem trgu.

Škofije

Učenci tukajšnje osnovne šole so zaključili šolsko leto preteklo sredo zjutraj z mašo in prireditvijo. Uprizorili so enodejanko »Sirota«. Tej so sledile deklamacije in petje šolskega mešanega pevskega zbora.

Isti dan je šola imela tudi okusno razstavo ročnih del. Kot povsod so bili tudi pri nas starši in gostje z delom naših otrok in učiteljev zadovoljni.

trgovinske pogodbe ter tako spremenila obmejno Postojno v pravo obljubljeni deželo. Cesar niso znale storiti italijanske vlade po drugi svetovni vojni z obmejno Gorico.

Zahtevamo pokrajinsko avtonomijo

Zato je težko izpodbiti trditve slovenskega občinskega svetovalec Pavlina, da italijanske nacionalne stranke težko grešijo zoper interese našega gospodarstva, ker so nasprotno uzakonitvi že obljubljene samouprave za Goriško in Videmsko pokrajino. Občinska svetovalec Bratuž in Pavlin sta odločno obnavila zahtevo po obljubljeni avtonomiji, ki bi znatno olajšala hitro in uspešno reševanje raznih važnih gospodarskih problemov. Kdor je proti pokrajinski avtonomiji, raje vidi, da goriški Italijani stradajo, samo da ne zadovolji Slovencev, tako je zaključil g. Pavlin. Piker očitek, toda resničen in neovrgljiv. Če bi ne bilo tako, bi italijanske poveljne vlade bile že davno rešile ali vsaj znatno ublažile gospodarsko krizo mesta in dežele s primernimi pogodbami z Jugoslavijo. To misel je poudaril v svojem kratkem govoru tudi občinski svetovalec Šuligoj kakor tudi vsi drugi slovenski občinski svetovalci. Ko je dr. Birsa utemeljeval nujno potrebo po gospodarsko-trgovski pogodbi med Jugoslavijo in Italijo, ga je nesrečni monarhist Pedroni parkrat motil, dokler ga ni govornik prav pošteno in duhovito švrknil, češ da mladenič ni bil še niti rojen v dobi po prvi svetovni vojni, o kateri govori in nevedno sodi!

Splošna razprava o gospodarski krizi se je v petek zaključila, v sredo se je pa pričela podrobna

Obisk predsednika republike

V nedeljo 20. junija je obiskal Oglej predsednik italijanske republike g. Einaudi. Sprejeli so ga zastopniki države, dežele in cerkve. Načelnika države pa ni mogel pozdraviti noben Slovenec, ker ni g. prefekt nikogar povabil k sprejemu.

Nad takim neodgovornim ravnanjem tukajšnjih oblastev se moramo prav zgražati. To je za vse Slovence žalitev ter dejanje, ki ruši ugled države in njenega najvišjega predstavnika. Morda pa hočejo s tem šovinisti podpreti bajko, da smo Slovenci proti državi? Gospodje, ne igrajte se z občutljivostjo svojih sodržavljancev!

Goriški kvestor in podkvestor premeščena

Goriški kvestor Locastro je premeščen v Genovo, na njegovo mesto pride današnji vicekvestor v Benetkah dr. Dattilo.

Vicekvestor dr. Jorsonni je premeščen h kvesturi v Treviso, njegovo mesto pa zasede podkvestor dr. Oliva.

Ali je to morda »odlikovanje« kvestorja in njegovega namestnika za nesposobnost, da bi odkrila in klicala na odgovornost resnične, moralne in dejanske povzročitelje pogostih atentatov v Gorici? Če je tako, je to do groznega znamenje.

Oslavje

V soboto smo pokopali komaj 28 let staro mladenko Marijo Pintar. Udeležba pri pogrebu je bila velika, spremljale so jo prijateljice in druga dekleta v belih oblekah. Pokojnica je bila dobrega srca in je med dolgo boleznijo veliko trpela. Domači gospod župnik se je na grobu v toplih besedah poslovil od rajnega dekleta.

Zaljujoči družini naše iskreno sožalje!

Dopisi iz Goriške

Steверjan

Pri pobiranju česenj je pretekli teden padla z debla g. Maraž Marija, Rafaelova. Pri padcu si je pokvarila hrbtenico. Zdravi se v bolnici in hvala Bogu, zdravje se ji je že znatno izboljšalo. Njeni otroci pač komaj čakajo, da se mamica čimprej vrne domov.

Pred kratkim smo pokopali Drufovko Antona; podlegel je operaciji na želodcu, star komaj 60 let. Pokojni Anton je bil iz dobre in ugledne kršćanske družine. Svoj čas se je udeleževal v orlovski organizaciji, bil je vzoren telovadec. Pokoj njegovi duši, njegovi družini pa naše sožalje.

Preteklo nedeljo smo se Steverjanci pri srčno razveselili, ko smo gledali veliko srečo 20 prvoobhajancev. Cerkveno opravilo je bilo zares lepo; otroke je obhajal g. župnik Sedej, govoril pa jim je g. kaplan Cotič. Obema gg. izrekamo v imenu staršev najlepšo zahvalo za trud in ljubezen do otrok.

Dela na cesti iz Jazbin v Valerišče se žal še niso pričela, kakor smo bolj iz šale v No-

vem listu poročali. Ker gre za cesto v obmejnem pasu, mora izdati dovoljenje glavno poletstvo karabinerjev v Rimu. Vse je pripravljeno za pričetek del, le to dovoljenje manjka. Ker je današnja cesta naravnost strahotna, saj je prenapolnjena z jamami, ki so nad pol metra globoke, je promet za prevažanje težjih bremen popolnoma nemogoč. Saj še tako preveč trpita živina in vozilo. Če pa hočejo kmetje prevažati težja bremena, morajo napraviti predolg ovinek skozi Mošo, Ločnik, Podgoro do Steverjana. Kakšna izguba časa, denarja in kakšno mučenje živali!

Pozivamo g. prefekta in deželnega predsednika, da uredita čimprej to prevažno gospodarsko zadevo za obmejno slovensko pribivalstvo, pa tudi oba deželna poslanca gg. Bratuža in Nanuta, da storita vse potrebne korake v Gorici in Rimu, da se izda v najkrajšem času zaželeno dovoljenje.

V noči od 28. na 29. junija je strašna toča uničila skoro ves pridelek na Jazbinah in v južno-zapadnem delu Steverjana. Računajo, da je uničeno 90 odstotkov pridelka.

Ljudstvo je obupano, zato pričakujemo, da mu bo država priskočila na pomoč, da ga reši pred bedo in lakoto.

DOL

Pretekli torek, ko so naši delavci štrajkali zaradi pičlega zvišanja plač v tržiški ladjedelnici, so se pri nas ustavili nekateri izletniki iz Gorice, da se zavarujejo pred dežjem. Kako so se začudili, da moramo v Dolu in v vseh osmih vasicah še prižigati petrolejko. To je res sramota, da so vasice tik pred Gorico edine, ki še nimajo električne luči. Prav tako so se čudili, da dobivamo pošto iz oddaljenih Ronk. Potrebno bi bilo odpreti poštni urad v Doberdolu, ki nam je najbližji.

Pozivamo zato občinska in državna oblastva, da zadevo čimprej uredijo, saj je njihova dolžnost, da skrbijo za potrebe ljudstva.

VRH

V nedeljo 20. junija sta se ponesrečila Gril Stefan in njegova žena Helena pri vožnji na motorju. Hotela sta se peljati skozi Rupo v Sovodnje k sv. birmi. Voz zelenega križa ju je odpeljal v goriško bolnico, kjer bosta morala preležati nekaj tednov.

Mož, ki ni hotel govoriti

Ko je zdrav trčil ob tla Francije, si je takoj priklical v spomin navodila, ki jih je bil dobil v Londonu. Premeril je predpisano število korakov in zagledal v svetli mesečini živo mejo in nato obris večje in manjše kmečke hiše, kakor so mu bili natanko razložili, preden je odpotoval.

Zlezel je v senik in s tem je bil prvi del njegove misije končan.

Njegova naloga je sedaj bila, da se prespi. »Jaz sem Peter Touchette. Jaz sem Peter Touchette.« je toliko časa ponavljal, dokler ga ni prevzel spanec.

Zjutraj je Jurij slisal, kako nekdo spodaj hodi. »Točno ob 6. uri bo posestnikova žena gospa Thibaut krmila kokoši. Ne premaknite se, dokler je ne slišite zvižgati marseljezo.« Ko je Jurij začel francosko narodno himno, je pogledal iz senika in videl debelušno žensko srednje starosti, ki se je po njem ozirala.

»Zaprte vrata,« je rekel Jurij z momlja-jočim glasom beba Touchetta. Besede so bile geslo, po katerem naj bi se spoznala. Ženska ga je nekaj časa hladno gledala in mu nato pomignila z glavo, naj pride dol. Zlezel je s senika in ji sledil v hišo.

V kuhinji ga je čakal gospodar Thibaut: »Dobro jutro, Peter Touchette. Tu je vaša osebna izkaznica. Sedaj pojdete z mano k Lavellu, lastniku garaže, kjer boste dobili delo.«

Ko sta dospela h garaži, se je sivi Lavelle nasmehnil: »Veseli me, da spet vidim sina svojega starega prijatelja Touchetta. Peter, bodite pozdravljeni!«

Dnevno k zgodnji maši

Pokazal mu je izbico, kjer bo spal. Juriju se tedaj niti sanjalo ni, da bo za prihodnja tri leta to njegov dom.

»Vaših prijateljev iz otroških let,« je rekel Lavelle, »ne boste nikjer našli. Eni so se izselili, drugi so pri vojaki ali že mrtvi. Naš župnik je oče Gauraud, maša je ob 7.

uri zjutraj, h kateri morate stalno hoditi. Zapomnite si to dobro, Peter.«

V tem je močno ropotanje avtomobila presekalo jutranji mir. Prikazalo se je veliko vozilo Mercedes in Jurij se je prvič srečal z gestapovci. Častnik, ki je sedel poleg šoferja, je z osornim, hrešččim glasom zahteval 10 litrov bencina. Lavelle pomigne Juriju, naj naliže. Gestapovca sta ga komaj opazila, ko je vtikal gumijevo cev v stroj. Šele ko je zlil na tla nekaj goriva, ga je častnik ostro premeril.

»Ne jezite se,« je skomignil Lavelle, »fant je bebec.«

Ko je avtomobil zginil, je Jurija prevzel občutek sreče. Prestal je prvi izpit. Lavelle ga je smehoma potrepljal po rami.

Drugo jutro je Jurij šel k maši. V cerkvi je srečal kmeta Thibauta in njegovo ženo, svojega gospodarja Lavella in vedro šestdesetletno vdovo Bouvotovo. Župnik Gauraud, droban, črnolas in revno oblečen mož, je zrl na Jurija iz pokojnih oči: »Dobro jutro, Peter!« ga je nagovoril, kakor da sta stara znanca.

Kmalu zatem je prispel dr. Henrik Benet, nato vaški kovač z lastnikom kavarne »Pri črnem psu. To je bila osmorica odpor- niške skupine v Torigni.

Podganja pot

Devetorica se je sestajala vsako jutro v cerkvi. Izmenjavali so si novice in nato sedali v klopi. Razen župnika, Lavella in zakoncev Thibaut ni nihče vedel, da je Jurij angleški agent. Znali so le, da spada k njihovi skupini, to je bilo vse.

Jurij je dan za dnem črpal bencin in delal manjša popravila na avtomobilih. Gospodar Lavelle mu je dajal od časa do časa po nekaj frankov, da si je kuvil kruha, sira in konjskega mesa. V kratkem so se v vasi vsi privadili na slaboumnega Petra. Tako tudi nemški orožniki in gestapovski častniki.

»Mi smo le mala skupina borecev,« je re-

kel Juriju župnik, »toda slične četice delujejo v stotinah drugih vasi. Navodila iz Londona izvršujemo kar na slepo, ker vemo, da smo člani verige, ki vodi vaše letalce v svobodo.«

Pot, po kateri so reševali letalce, imenovali so jo Podganja pot, je bila dobro organizirana. Čim bolj so se zračni napadi množili, tem več je bilo letalcev. Najprej so jih toliko časa skrivali, dokler niso orožniki nehali iskati jih in za njimi poizvedovati. Nato so jih vodili skrivaj čez polja do kmetijske hiše na robu občine St. Lô. Od tu dalje so skrbeli za reševanje drugi.

Ob lepem vremenu so letalce spravili v ribiške čolne in jih spustili na odprto morje, kjer so jih čakale angleške motorne ladje ter odpeljale v domovino. Če je bilo vreme slabo ali nadzorstvo gestapovske policije preostro, so jo letalci mahnili na jug, skozi vso Francijo do španske meje in od ondod v Gibraltar.

(Nadaljevanje v prih. št.)

RADIO TRST II

Nedelja, 4. julija: 8.45: Kmetijska oddaja, 9.30: Vera in naš čas, 13.00: Glasba po željah, 17.00: Slovenski zbori, 18.00: Mandolinistični sekstet »sv. Justa«, 19.00: Novice iz delavskega sveta, 20.55: Veri: AIDA, opera v 4 dejanjih.

Ponedeljek, 5. julija: 14.25: Slovenski motivi, 19.00: Mamica pripoveduje, 21.15: Delius: Morski tok, cantata, 22.00: Književnost in umetnost, 22.15: Beethoven: Koncert za violino in ork.

Torek, 6. julija: 13.00: Glasba po željah, 18.00: Britten: Koncert št. 1 za klavir in orkester, 21.00: Radijski oder — Schurek: PESEM S CESTE, veseloigra v 3 dejanjih, 22.45: Prokofjev: Klasična simfonija.

Sreda, 7. julija: 19.00: Zdravniški vedež, 19.15: Koncert tenorista Renata Kodermaca, 21.00: Aktualnosti, 21.15: Iz angleških koncertnih dvoran, 22.00: Književnost in umetnost.

Cetrtek, 8. julija: 13.50: Vaški kvintet in pevski duet, 19.00: Mamičina pravljica, 21.00: Dramatizirana zgodba, 22.30: Chopinove etude in fantazije.

Petek, 9. julija: 13.00: Glasba po željah, 20.45: Dvořakovi slovanski plesi, 21.00: Tržaški kulturni razgledi, 22.00: Književnost in umetnost, 22.15: Iz angleških koncertnih dvoran.

Sobota, 10. julija: 16.00: Oddaja za najmlajše, 16.30: Slovenski motivi, 19.00: Pogovor z ženo, 20.05: Zbor slovenske filharmonije, 21.20: Dvořakovi slovanski plesi, 22.45: Večerni ples.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Lepa proslava stoletnice svetoivanske šole

V nedeljo popoldne se je kljub močnemu soncu, ki je zvaljalo Tržačane v hladne morske valove, zbrala na Stadionu I. maja lepa množica ljudi, da je počastila stoletnico svetoivanske slovenske šole. Prišlo je okrog 2000 Svetoivančanov in drugih zavednih Tržačanov, ki vedo, kaj pomeni šola za usodo ožročenega slovenstva na Tržaškem.

Na stadionu je bil postavljen z zelenjem in slovenskimi trakovi okrašen oder. Proslavo je odprla vrla barkovljanska godba in igrala tudi med odmori. Pod vodstvom dr. Stanka Vuga je nastopil svetoivanski mešani pevski zbor, ki je zapel lepo, a malo znano Sattnerjevo pesem »Pozimi iz šole« in Venturinijevo »Znamenje« s solistko Justino Kralj-Vuga. Adrijan Rustja je recitiral Gregorčičevo pesem »Domovini«, tako da je ganil občinstvo. Videl sem, da so si nekateri brisali solze, tako so jih presunile besede ljubezni velikega primorskega pesnika do slovenske domovine.

V imenu odbora za proslavo 100-letnice svetoivanske šole je pozdravil množico g. Milče Skrap s krajšim nagovorom, v katerem je poudaril, kaj pomeni imela svetoivanska šola za vzgojo in narodno zavednost obeh rodov Svetoivančanov, med katerimi je bilo mnogo za slovenstvo pomembnih ljudi. Orisal je odpor Svetoivančanov proti italijanskemu raznarodovanju in fašistični tiraniji in poudaril njihovo sedanjost odločnost pri obrambi slovenskih pravic. Omenil je tudi, da živi v ljubljani 94-letni starček Josip Negode, ki je najstarejši še živeči obiskovalec svetoivanske šole. Prebral je pismo, ki ga je poslal Negode za proslavo, in tudi odgovor, ki so mu ga z nje poslali.

Svetoivanski pevski zbor je odpel nato pesem, ki jo je zložil domačin Karlo Pahor »Pa se sliš' od Svetega Ivana« in ki je s svojo lepo melodijo in domačnostjo še posebno navdušila občinstvo. Skupina učencev svetoivanske šole, deklice in dečkov je lepo in pogumno recitala Župančičevo »Pesem mladine« in pokazala, da hoče ostati svetoivanska mladina zvesta slovenstvu in borbenim izročilom očetov, ki jih ni uklonilo fašistično nasilje. Uničilo jim je »Narodni dom« in ukinito šolo, ni pa jim moglo zlomiti poguma, iztrgati iz duš narodne zavednosti in streti njihovega odpora.

Mešani zbor je zapel še nekaj domoljubnih pesmi, dijakinja Alenka Kravos in Ondina Majcen pa sta oblečeni v lepi stari ljudski noši recitali pesmi dveh velikih primorskih pesnikov, v katerih sta izrazila svojo ljubezen do domovine. Recitali sta

Grudnovo »Slovenska zemlja« in »Meditacijo« Srečka Kosoveca. Prvi del sporeda je zaključil zbor z Ipavčevo »Jaz vem za deželo«. Zbor je tokrat prvič nastopil, odkar je bil pred kratkim obnovljen, a se je že izkazal in odlikoval s svojo ubranostjo.

Drugi del sporeda je bila igra »Naša šola«, ki jo je spisal in tudi režiral mladi domačin Adrijan Rustja. Spisal jo je nalašč za proslavo. V treh dejanjih je prikazal, kako so se nekdanji Svetoivančani med mnogimi burnimi in šegavimi debatami v gostilni in na borjaču odločili, da si zgradijo šolo, tako da otrokom ne bo treba več v oddaljeno Četinaro. Igrali so jo v narečju in igralci ter igralke so nastopili v narodnih nošah. Mladi nadarjeni avtor je prepletel dogajanje s folklornimi prvinami, ljudsko šegavostjo in modrostjo, prikazal pa je tudi konservativnost in nezavednost posameznikov, ki vidijo v vsaki novi stvari pohujšanje. Dejanje sicer nima nobenega pravega drama-

tičnega zapleta in razpleta, ker pač manjka v igri ostreje zarisanih likov in osebnih konfliktov, vendar pa je znal Adrijan Rustja duhovito oživiti pisano in nepisano izročilo o ustanovitvi šole in ustvariti dramske prizore, ki so bili resnično zabavni — to je dokazovalo navdušenje gledalcev — in poučni hkrati. Najmanj, kar lahko rečemo, je to, da je Adrijan Rustja dokazal svoj smisel za oder, in želeli bi, da bi nas kmalu razveselil s kakšno dobro folklorno ljudsko dramo ali komedijo iz življenja slovenskega ljudstva iz tržaške okolice.

Glavne vloge v igri so igrali Adrijan Rustja sam — odlikoval se je posebno z zaključnim govorom ob ugotovitvi šole — Ivanka Vidmar, Justina Vuga, Danila Zerjal — obe sta veliko doprinesli k igri s svojo živahnostjo —, Nina Jagodnik, Ida Kolarič, Marija Mjot, Berto Urdih, N. Cergolj, Stanko Negode, Viktor Stok, Milan Udovc, Niko Skamperle ter otroci Neda Mjot, Milko Ban in Korovec Marino. Mnogi med njimi so bili sicer prvič na odru, a so zaigrali tako, da tega ni bilo opaziti.

Proslava je imela izrazito ljudski značaj in je dokazala, kako je Svetoivančanom pri srcu njihova slovenska šola. Hkrati pa je bila lep primer dobre množične in nepolitične prosvetne prireditve, kakršne so nam potrebne za nov preporod narodne zavesti na Tržaškem.

E. Z.

Slikar Werner Berg o Slovincih

Pred kratkim je obhajal svojo petdesetletnico nemški slikar dr. Werner Berg, ki pa ga po pravici lahko imenujemo slikarja slovenskih ljudi in pokrajine na Koroškem. Rodil se je v mestu Elberfeldu, znanem industrijskem središču nemškega Porenja, a še mlad si je izvolil slovensko Koroško za drugo domovino, potem ko si je na dolgih potovanjih ogledal mnogo sveta in spoznal, da je ni dežele, ki bi ga bolj privlačevala kakor ta kos slovenske zemlje. In to ne le zaradi svoje lepote, ampak še posebno zaradi svojih ljudi. Prav med nekimi daljšim bivanjem v Mali Aziji ga je zagrabilo takšno hrepenenje po zelenih koroških planinah, ki jih je že prej spoznal, da se je vrnil in se za stalno naselil na Koroškem. Kupil si je gorsko kmetijo — Rutarjevino — pri Galiciji visoko nad dolino Bele v Podjuni. Takrat še ni bil star trideset let. Danes jih ima petdeset in ves ta čas je živel preprosto življenje kmeta in slikarja.

Slovenska Koroška je postala odločilna za njegov umetniški razvoj. Slikal je sicer že prej, a doživetje koroške pokrajine in odkritje koroških lju-

di mu je pomenilo glavno in odločilno umetniško pobudo. Slikarske tehnike se je učil na akademijah v Münchenu, na Dunaju in v Skandinaviji, a tisto, kar je iskal in hotel slikati, je našel na Koroškem. Za značilnosti koroške zemlje in ljudi je kot tujec še bolj občutljiv. Njegovo oko opazi tudi tisto, kar se zdi domačinom — tudi slikarjem — samo po sebi razumljivo in tako vsakdanje, da ga še opazijo ne. Berg ustvarja prav iz vsakdanje intimnosti koroškega življenja. Na svojih oljnatih slikah prikazuje motive iz vonjivega polmraka koroških romanskih cerkev, koroško pokrajino v jutranjem in večernem soncu, predvsem pa zanj ne navadno in zadržito bistvo koroških slovenskih ljudi, kmetov, hlapecev, gospodinj in dekel. Slika jih pri delu, pri počitku in zlasti še pri molitvi. Slavne so njegove slike v molitev zatopljenih kmetov v cerkvi, ki tako čudovito in popolno izražajo bistvo slovenske kmetice, slovenske žene in matere, kakor ga ni znal prikazati skoro noben slovenski slikar.

Vernost slovenskega koroškega ljudstva vzbuja v njem spoštljivo strmenje. V glasilu koroškega zgodovinskega društva »Carinthia« je objavil pred dvema letoma članek, v katerem je izpovedal svojo ljubezen do Koroške in svoje spoštovanje do koroškega slovenskega ljudstva. V njem je med drugim zapisal: »...Temu ljudstvu je lastna katoliška vernost skupno s starodavnimi izročili. Neumorna je delavnost teh ljudi, nedostopni so za doneče bahanje, pa tudi nekoliko nezaupni proti vsem, kar je preveč jasno. Ko sem bil tukaj šele leto dni, bi bil mogel o Slovincih skoraj več povedati kakor zdaj, ko bivam tu že dvajset let...

Morda se ljudje drugod lepše oblačijo, morda so drugod postavnejši, toda drugod ni one značilne ljudske posebnosti kot na Južnem Koroškem. Ob prizoru kmeta v mraku kamre ali kmetice v cerkvi mora začutiti vsakdo neizrekljivo moč, ki ga sili, da bi ju naslikal. Stopimo v katero koli vaško cerkvico, katere se nova doba še ni dotaknila, n. pr. v cerkev vseh svetnikov na pokopališču v Doberli vasi ali na določene praznike v cerkev pri Sv. Emi ali na božjepotni Lisni gori, kamor v trumah hiti ljudstvo, in povsod odkrijemo bogastvo podob, v katerih se nam za anekdotičnostjo in folkloro brez truda razkriva veličastno in nemisljivo dogajanje. Nešteto krat me je pritegnila podoba kmetice, zatopljene v molitev, kot prava živa slika prvine človeške stiske: negibna je, resna in vsa zatopljena v molitev. Pogosto kar strmim, da sta ta arhaična veličina in tajinstvena zamaknjenost resničnost naših dni in ne nekaj umetno povzročenega ali muzejskega. V takšnih trenutkih se razodeva narodnost, ne meneč se za hotenje in mišljenje izobražencev...

To je odlomek, ki kaže, kako je slikar vzljubil koroško zemljo in koroške slovenske ljudi. Iz te ljubezni ustvarja dr. Werner Berg in nam s svojo umetnostjo pomaga, da tudi sami bolje doučevamo bistvene poteze in značilnosti našega ljudstva, ki jih pogosto tujci bolj cenijo kakor mi sami.

M.

VZGOJNI KOTIČEK

HVALA LEPA!

Kako skromni besedi! Nič nas ne staneta, a vendar nam pogosto prinašata v življenju več veselja kakor še tako veliko darilo.

V tramvaju ponudiš starejši gospe svoj sedež. Začudeno te pogleda, ker pač ni vajena v tem modernem času take vljudnosti, nato pa se ti lepo zahvali in zavzame tvoje mesto.

Na pločniku stoji starček. Rad bi prekorlačil cesto, a se boji, ker je prevelik promet. Zapaziš njegovo zadrego in se mu ponudiš za spremljevalca. Podaš mu roko in varno prekorlačita cesto. »Hvala vam lepa!« pravi starček in te mило pogleda v oči.

Ali ne občutiš v svoji duši ob taki zahvali nekaj lepega, vzvišenega? Kar pomisli: kakšno darilo bi odtehtalo tako pristrčno zahvalo?

V vsakdanjem življenju imamo pač nešleto prilik, da se zahvalimo temu ali onemu za kako uslugo, četudi je še tako skromna. A kaj, ko nam pa zahvala tako nerada prihaja iz ust! Mislimo si pač, da so nam ljudje dolžni delati usluge brez zahvale.

Kovačnica hvalečnosti in zahvale je v družini. Tu je treba otroka že v nežni mladosti navajati k zahvali. Otrok ne sme priti do

prepričanja, da starši morajo skrbeti zanj in da se jim ni potrebno še posebej zahvaljevati za to ali ono uslugo. Tako vzgojen otrok ne bo v življenju nikdar poznal hvalečnosti in se tudi zahvaljevati ne bo znal.

Poslušajmo, kako se je naš Boris naučil zahvaljevati. Doma ga namreč niso nikdar navajali k temu.

Nekemu gospodu je na cesti pobral dežnik, ki mu je zdrknil iz rok. »Hvala lepa, mladi prijatelj!« se mu je zahvalil prijazen gospod. Boris ga je debelo pogledal in se mu nasmejal. Prijetno mu je bilo pri srcu.

Prišel je domov. Sestra Anica mu je prišla odpirat vrata. »Hvala lepa, Anica!« je dejal Boris. Sestra, ga je začudeno pogledala, češ kaj pa je z našim Borisom.

Mama mu je prinesla kavo. »Hvala lepa, mamica!« se je izvilo iz Borisovih ust. Mamica mu je hotela prisoliti zaušnico, misleč, da se norčuje iz nje. Pa ji je ves v solzah pojasnil, kako se mu je na cesti zahvalil tuji gospod.

Mamica je zardela, se streznila in pobožala Borisa.

Od tedaj je v tej družini udomačena ta skromna, a pristrčna beseda: Hvala lepa!

ZA NAŠE NAJMLAJŠE

št. 6

Barzan, sin džungle

Njene prve besede so zbudile v možu nejasen strah. Nekaj časa je začudeno gledala okrog sebe, nato je zadovoljno vzdihnila in rekla: »Oh, John, tako dobro je biti doma! Sanjala sem strašne sanje. Kajne, da sem sanjala?«

Lord jo je pobožal in rekel: »Skušaj zaspiti, nikar ne premišljuj!« — Ko je tisto noč leopard vresčal okrog oglov, se je v kočici na robu pragozda rodilo majhno dete — sin lorda Greystoka in njegove žene...

Mlada žena in sedaj mati se ni nikoli opomogla od strahu, ki ga je bila prestala. Nikoli več ni stopila iz kočice in nikoli ni prišla več k čisti pameti. Zivel je v zavesti, da je doma na Angleškem. Vsa njena sreča je bil mali sinko.

In tako je bilo tisto leto kljub vsemu srečno. Lord je zgubil upanje, da bi prišla od kod rešitev zanje. Zato je pa z neutrudno vnašal in lepšal skromni dom. Mali sinko pa ni niti mogel slutiti, kaka usoda ga čaka v globinah džungle.

Tisto leto so velike opice še večkrat napadle lorda, a se jih je vedno ubranil, ker ni šel nikdar več zdoma brez puške in samokresa. Hišo je še bolj utrdil in na vrata napravil močne zapahe. Tako so bili tu varni pred napadi zveri.

V prostih urah je čital lord ženi kako knjigo, ki sta jih imela dovolj. Nekaj knjig je bilo tudi za otroke. Poleg tega si je lord zapisoval vse dogodivščine v dnevnik, ki ga je pisal po francosko in ga zaklepal v kovinsko skrinjico.

Leto dni po sinkovem rojstvu je lordu umrla žena. Lord je le počasi spoznaval grozo novega položaja. Zdaj je ostala na njem edinem vsa skrb za neboljlega otroka, ki je še iztezalo roke in iskalo materinih prsi.

Zadnji vpis v svoj dnevnik je naredil lord tisto uro po ženini smrti. Zapisal je: »Moj mali sinko joka in prosi hrane... O, Alisa, Alisa, kaj naj storim brez tebe?«

Skrivnost

DRJA FU-MANČUJA

ROMAN - Spisal: Sax Rohner - Prevedel: A. P.

»Mar se ne spominjaš tistega klica z ulice? To je bil klic dakoiti. Tako nazivajo neko posebno družbo roparjev v Britski Indiji. O, dakoiti še nikakor niso izumrli, dasi so dandanes sorazmerno mirni. Fu-Manču ima nekaj takihle v svojem spremstvu in zanje je taka z bršljanom preprežena stena naravnost udobna lestev.«

Grozotne dogodke, ki so zdaj nastopili, je podčrtala še oddaljena ura, ki je bila dve.

Ko sva z amoniakovo raztopino izprala z rok vse sledove orhidejinega vonja, sva se lotila posla po dogovorjenem načrtu. K eni steni sva potisnila zločljivo posteljo in pod njo odedo nakopičilo različne predmete, da je bilo videti, kakor da bi kdo ležal v njej. Isto zvijačo sva porabila tudi pri veliki postelji. Parfimirani ovoj je ležal na mali čajni mizici sredi sobe. Smith se je spravil na blazine v omaro za obleke. Poleg njega so ležali revolver, električna žepna svetilka in bat za igranje golfa. Jaz sem zavzel svoje mesto med oknom. Nikak nenavaden šum ni doslej motil nočnega miru. Mesečina je metala v sobo pošastne sence bršljana, ki so se polago-

ma splazile od vrat na mizo z ovojem in končno do vznožja postelje. Ura iz daljave je udarila četrt na tri! Skozi bršljan je zašustel lahen vetrič in nova senca se je pridružila onim, ki jih je metala mesečina. Nekaj se je na zahodnem oknu prav počasi dvigalo. Le nejasno sem videl to prikazen, dočim mi je sunkovito in ostro dihanje Smithovo reklo, da je on že spoznal vzrok pojave. Sleherni živci v mojem telesu je bil do skrajnosti napet: jasen obris sence se je ustavil — dakoit je gledal v sobo!

Nenadno je senca spet pričela rasti! Glavo sem obrnil v stran in zazrl malo, mišičasto, črno oblečeno postavo, ki je svoje rumeno lice pritiskala na šipe. Suha roka se je prikazala nad robom spuščene okna — potem pa še ena. Mož se je kretal brez vsakega šuma. Druga roka se je skrila in znova pokazala. Držala je malo štirioglasto skrinjico. Zdaenci je nekaj rahlo zaškripalo: z gibčnostjo opice se je dakoit pognal čez zidec in zamolklo je nekaj padlo na preprogo.

»Ne gani se, če ti je za življenje!« mi je šepetaje zagrozil Smithov zapovedujoči glas. Zarek bele svetlobe je šinil skozi sobo in se poigraval na čajni mizici. In kaj — tedaj sem videl bitje, ki je bežalo čez rob pisemskega ovitka! Bila je nekakšna žuželka, dobrih petnajst centimetrov dolga in kričeče, strupenordeče barve. S svojimi dolgimi, trepetajočimi tipalnicami je spominjala na velikansko mravljo; vendar je bilo telo zajetnejše, obilnejše in glava manjša. Skratka: velikanska stonoga, po vsem videzu iz vrste scolopendra, toda v velikosti, ki je meni povsem neznana. Vse to sem dojel v enem samem trenutku, ki mi je zastavil dih. Ze naslednjo sekundo

GOSPODARSTVO

Koliko smo napredovali v boju proti toči

Toča je zelo huda šiba za kmetijstvo. K sreči navadno ne uniči širokih površin, a kdor je prizadet v vinogradništvu, ima lahko posledice za nekaj let.

Pri zavarovalnicah lahko zavarujemo pridelke proti toči, a zavarovanje ni posebno razširjeno. Pristojbine so previsoke, odškodnine pa nezadovoljive, posebno če toča poškoduje vinograde in sadovnjake ter poganjke tako razmrevati, da ni pričakovati posebnega pridelka niti v naslednjem letu. Zato išče kmetijstvo s pomočjo vremenoslovcev drugačne obrambe zoper točo.

Že pred 60 leti so kmetovalci in vremenoslovci upali, da so odkrili, kako točo preprečiti. Na izpostavljenih mestih so postavili posebne topiče s širokimi žreli. Streljanje naj bi razpršilo oblake. Okoli leta 1900 je bilo v Italiji nad 2000 takih topičev in vlada je izdala poseben zakon, ki je predvideval ustanovitve obveznih konzorcijev za borbo proti toči. Avstrijski vinogradniki so tudi zahtevali od vlade, da bi podprla streljanje proti toči vsaj tako kot Italija; predvsem so se zavzemali za to, da bi se znižala cena za »pulfer«, ki je bil baje v Italiji cenejši.

Danes vemo, da je bilo takratno streljanje proti toči igrača, saj niso mogli vzvaloviti zraka niti v višini 300 m, kaj šele razpršiti oblake v višini 1000 m in več. Tako streljanje pa je trajalo le nekaj let, ker se je pač izkazalo, da je toča kljub takšni obrambi ponekod napolnila žrela samih topičev! Tako se je baje zgodilo tudi na Kalvariji pri Gorici, kjer je bil na ločniški strani postavljen tak »čudodelni« topič. Streljanje proti toči je prenehalo in v naslednjih 40 letih so kmetovalci žalostno gledali, kako jim je toča v nekaj minutah večkrat uničila vse sado-ve njihovega dela in vsako upanje na mirno, brezskrbno življenje.

Upanje na nove načine, kako preprečiti

točo, je pred 8 leti zbudil v kmetovalcih francoski letalski general Ruby. Trdil je namreč, da je s poleti in avionskim kroženjem med oblaki mogoče preprečiti tvorbo ledenih zrn. Kmalu za tem se je porodila misel, da lahko dosežemo isti učinek s streljanjem raket med oblake. V Italiji so s pomočjo kmetijskega ministrstva organizirali poskusne opazovalne postaje v Piemontu in na Beneškem. Kmetovalci in kmetijski strokovnjaki so se za zadevo začeli zanimati in nastali so prvi prostovoljni konzorciji za spuščanje takih raket proti toči. Zaradi dejanskih ali domnevnih krajevnih uspehov so se konzorciji množili in danes jih je v severni Italiji že nekaj stotin.

Ali koristi tak način obrambe?

Mnogi kmetje in izvedenci v Italiji trdijo, da je taka borba uspešna, če se nahajajo oblaki v višini 1000 m. Kmetijski strokovnjaki in vremenoslovci kakor tudi voditelji od rimske vlade organiziranih poskusno-opazovalnih postaj pa ne povedo odločno svojega mnenja, ker se bojijo, da bi se osmešili. Mnogi poskusi na Francoskem in v Švici pa so dokazali, da spuščanje raket prav nič ne koristi. Zato so v Švici po petletnem preizkušanju sploh opustili tak način borbe proti toči in so začeli iskati drugih sredstev. Sedaj preizkušajo srebrni jodid (ioduro d'argento), čigar plini baje vplivajo fizikalno in kemično na kopaste oblake, ker se predvsem iz takih oblakov usuje toča. Seveda je potrebno ta srebrni jodid dvigniti med oblake, za kar so najbolj primerne z jodidom napolnjene rakete. Take so danes tudi že v rabi, samo da stanejo mnogo več kot prejšnje.

Bo-li srebrni jodid preprečil točo? Če je ne bo, bo pač potrebno iskati novih sredstev, dokler ne bo uspeh dosežen, ker človeštvo hoče odstraniti vse naravne ovire na poti do gospodarskega blagostanja.

Najboljše krave

Lombardija je od vseh kmetijskih predelov Evrope najbrž najplodovitejša. Alpske reke, večinoma pritoki Pada, so tu odložile najrodovitnejšo zemljo. Na njej bohotno uspeva vse, med drugim tudi živalska krma. Zato ni čudno, da se je v lombardskih pokrajinah Bergamo, Brescia, Cremona, Mantova, Milan in Pavia tudi živinoreja zelo razvila. Redijo, predvsem dve pasmi, in sicer sivo-rjavo alpsko (švicarsko) in črno-cikasto ali holštansko. Ta se večinoma uvaža iz Amerike (ZDA in Kanade). Za obe vodijo rodovnik, iz katerega je tudi razvidna mlečnost posameznih živali. Številke so zelo zanimive, saj nam povedo, kolike količine mleka lahko dosežemo z umno rejo.

V poročilu o rodovniku za l. 1952 je izbranih za vsako gornjih pokrajin in za vsako pasmo po 10 krav, ki so dale najvišje količine mleka v teku leta po prvi ali drugi ali večkratni otelitvi. Številke za Cremono pravijo, da je dalo 10 krav sivorjave alpske pasme po prvi otelitvi povprečno 4048 kg mleka, črno-cikaste pasme pa 5720 kg (toliko vsaka krava!). Po drugi otelitvi je znašala proizvodnja pri sivorjavi 5205 kg, pri črno-cikasti pa 6466 kg. Po večkratni otelitvi je dalo 10 najbolj mlečnih krav sivorjave alpske pasme po 6073 kg mleka v enem letu, pri črno-cikasti pa 8233 kg.

In koliko mleka dà tvoja krava? Mogoče v letu 2000 kg ali še manj. Če hočeš namolsti obilo mleka, mora biti krava dobre pasme, dobrih staršev, predvsem pa vedi, da — kravo pri gobcu molzeš!

AGRARNA REFORMA V ITALIJI

Do 10. decembra 1953 je bilo razlaščenih 719.050 hektarov zemljišč. 671.091 ha bodo izročili obdelovalcem, ostala površina bo služila za gradnjo cest, javnih poslopij, nasadov itd. Do navedenega datuma so izročili 294.361 ha 57.792 kmečkim družinam.

Dosedanji stroški za agrarne reforme znašajo nekaj nad 126 milijard, od katerih 54 za načrtna dela, 29 za gradbena dela in 42 za odkup prejšnjih zgradb.

je Smith z udarcem svojega bata končal življenje živali. Skočil sem k oknu in pri tem občutil, kako mi je svilen nit pogladila roko. Zunaj pa je temna postava z neverjetno spretnostjo drčala od veje do veje, ne da bi le enkrat nudila cilj mojemu naperjenemu revolverju. Ko sem se vrnil na sredo sobe, se je Smith izčrpan sesedel na stol. Celo njegov žilavi pogum je prestal težko preskušnjo.

»Pusti dakoita, Petrie, naj uide!« je nasvetoval. »Zdaj vemo, kaj je povzročalo pego zayatskega poljuba. In zdaj tudi razumem zadušeni vzklik Crichtona. Ako pomislimo, da je komaj mogel govoriti, lahko domnevamo, da ni izhropel besed 'Rdeča roka!' marveč 'The red ant! (Rdeča mravlja!)'. . . Kako težko je živeti z zavestjo, da bi ga bil mogel rešiti, ko bi bil prišel le eno uro poprej!«

SLEDOVI KITE

»Davi ob šestih je rečna policija potegnila iz Temze, v bližini Tillburyja, mrtvega laskarja tako imenujejo indijske mornarje na angleških ladjah), ki je bil oblečen kakor večina mornarjev P. & O. družbe. Domnevajo, da je mornar, ko je šel z ladje, napačno stopil in padel v vodo.«

Nayland Smith mi je izročil večerni list z gornjim naznanilom. »Namesto laskarja čitaj dakoita!« je pripomnil. »Naš nočni obiskovalec, ki je s pomočjo bršljana prišel k nama, na najino srečo

ni mogel izvršiti svojega naročila. Razen tega je izgubil stonogo in s tem pustil za seboj sled. Dr. Fu takih napak ne pusti nekaznovanih.« Ta domneva je pokazala odvrtni tvor, proti kateremu sva se borila, v novi luči. Srce se mi je skrčilo ob misli na usodo, ki bi naju bila zadela, ko bi padla njemu v roke. Telefon je zacingljaj. Kriminalni nadzornik Weymouth je dal povprašati, ali bi hotel biti Mr. Smith tako ljubezniv, da bi nemudoma prišel na policijsko postajo Wapping-Riverja.

»Brez dvoma je kaj važnega,« je menil moj prijatelj. »Če pa tiči za stvarjo Fu-Manču, bo kaj strašnega!« Ker ta čas ni šel noben vlak v dogovorjeni kraj, sva si najela avto. Med vožnjo je Smith živahno pripovedoval o svojem službovanju v Burmi. Kazalo je, da se namenoma ogiblje vsaki omembi prilik, ki so ga prinesle v stik z groznim voditeljem rumenega gibanja. Njegova opisovanja so obravnavala bolj sončne kakor pa senčne strani oriente. Slednjič sva prispela na cilj, stopila v stražnico in sledila uradnikom v sobo, kjer naju je pričakoval Weymouth.

»Ubogi Cadby je moral umreti.« Njegov sicer dokaj osorni glas je tokrat mehko zvenel. »Bil je zelo več uradnik, ki je še mnogo lepega obetal.«

Smith je tlesnil z desno pestjo v levo dlan ter polglasno klet, medtem ko je hodil po mali sobi sem ter tja. Nihče ni spregovoril in v tej tišini sem slišal šepetanje Temze, ki je vedela za toliko strašnih skrivnosti, h katerim se je zdaj pridružila nova.

(Nadaljevanje prihodnjic)

Sportni pregled

Svetovno nogometno prvenstvo se bliža višku. V polfinale so se uvrstili: Urugvaj, Madžarska, Avstrija in Nemčija. Kot je videti, pa ni dveh favoritov Brazilijske in Jugoslavije. Je pač taka športna sreča. Avstrija ni imela velikega truda premagati Švice, čeprav se je Švica trdo upirala in s tem dokazala, da v resnici spada med »velike«. Švicarjem sicer še primanjkuje nogometnega znanja, vendar so pokazali srčnost in borbencost, katere marsikateri reprezentanci primanjkuje. Urugvaj je tudi zaslužno zmagal in je najresnejši kandidat, da osvoji 1,5 kg težak zlat pokal, poln prečepih briljantov.

Jugoslavija se je izločila sama. Ne zato, ker je sama sebi dala gol, pač pa zato, ker je igrala natančno tako, kakor ne bi smela. Bistvo igre z Nemčijo je bilo, da so igrali kot igrajo v 99 primerih. V polju so zgledni velemojstri, ko pa pridejo v kazenski prostor, pokažejo igro »dojenčkov«. Manjka jim samo, da bi postavili piko na »a«, to se pravi strel na gol. Tega se še niso naučili in kdaj se bodo?

Drugo pa je tekma Brazilijske : Madžarske, ki se je končala s 4:2 v korist Madžarske. V tej tekmi se nista spoprijela samo dva različna sistema, marveč tudi dvojne vročevrtni moštvi.

Tekma v I. polčasu je bila biser nogometne umetnosti. Madžari so prednjačili v tehniki in kolektivni igri, Brazilijanci pa v hitrosti in v osebnem obvladavanju žoge. Res nekaj čudovitega. II. polčas pa se je odvijal v nešportnem duhu, v surovi igri in pretepih. To tekmo bi lahko razdelili v tri dele: 1. Boj dveh nasprotnikov na igrišču. 2. Pretep med publiko in policijo in 3. Pretep reprezentanc v stlačilnicah. V tretjem delu je bilo precej članov obeh moštvev ranjenih. No, tega pa ni nihče predvideval, kaj šele prerokoval. Trčili sta črna in ogrska kri.

V kratkem se začne v Franciji »Tour de France«. Posebnost tega »toura« je, da se ga Italijani ne bodo udeležili. Sprva so bili italijanski kolesarji že določeni, toda po dirki »po Emiliji« so bili vsi zaradi neborbenosti kaznovani. Morda bo pa le kaj zaleglo!

SAH

Conski turnir v Monakovem se je zaključil. V nadaljnje tekmovalje sta se uvrstila dva jugoslovanska predstavnika, in sicer Rabar in Fuderer. Pro se je plasiral na 5. mesto in tako izpadel iz nadaljnjega tekmovalja. Vsi trije pa so dosegli visok odstotek zmag.

V Rimu je bilo te dni svetovno prvenstvo v o-rodni telovadbi, in sicer v moški in ženski. Ker je bilo veliko število udeležencev, so bili razdeljeni v skupine. Jugoslovanska moška vrsta je v I. skupini, kjer jih je bilo pet. Zasedla je 5. mesto, 1. pa Švica, ki je obenem že nosilec tega naslova.

Iz Švice prihaja vest, da je v tekmi med Madžarsko in Urugvajem zmagala Madžarska s 4:2, medtem ko je v tekmi med Nemčijo in Avstrijo bila zmagovalka Nemčija s 6:1.

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje št. 7: Svetujte mi dobro sredstvo proti izpadanju in za pospeševanje rasti las. Imam komaj 18 let, a mi lasje že sivijo. Kaj naj napravim?

Odgovor: Izpadanje in osivelost las imata različne vzroke, ki jih ni mogoče odpraviti z različnimi zunanji mazili. Rast las zavisi od krvi in zato lahko dobite pravi nasvet le od zdravnika specialista.

Vprašanje št. 8: Ali obstajajo slovnice in slovarji makedonskega jezika?

Odgovor: Da bi mogli na vprašanje čim točneje in izčrpnje odgovoriti, smo se obrnili na pristojno ustanovo v Jugoslaviji. Bralca »Novega lista« vljudo prosimo, da potrpi, dokler uredništvo ne prejme odgovora.

Vprašanje št. 9: Pisali ste, kako se uničijo polži na povrtnini. Vse dobro in prav za male vrtove, a polži nastopajo tudi na široko. Polna jih je moja njiva detelje. Kako naj jih uničim?

Odgovor: Z zastrupljenimi otrobi, to je s strupeno vabo uničite lahko polže tudi na deteljišču: v

sušem večeru napravite male kupčke — pol kavne žličke otrobov za kupček — vzdolž njive, ki pa naj bodo 1 meter drug od drugega oddaljeni. Naslednji dan boste videli uspeh. Seveda je precej dela. Rastlinozdravstveni zavod na vseučilišču v Boloni svetuje za uničevanje polžev na velikih površinah: a) apneni prah, katerega raztrosimo v suhem vremenu po 2—3 kg na vsakih 100 kv. m. Iste uspehe dosežemo, če raztrosimo po 4—5 kg kajnite ali 4—5 kg apnenega dušika (cianamide — črni prah), vedno na 100 kv. m; b) modro galico v 3 odst. raztopini, ki jo razpršimo po 5—7 litrov na vsakih 100 kv. m. Lahko napravimo tudi mešanico iz 1 kg modre galice v prahu in 20 kg kajnite. Raztrositi je treba 3—4 kg te mešanice na vsakih 100 kv. m deteljišča. V nobenem primeru pa ne smemo krmiti ali vseniti detelje, predno ni bila dobro oprana od dežja. Letos ni strahu, vsaj do sedaj ne.

STADION »PRVI MAJ«

Vrdelska cesta 7

Od 3. do 11. julija nastopita opera
in balet SNG iz Ljubljane

STEVAN HRISTIĆ

OHRIDSKA LEGENDA

Balet v 4 dejanjih

JAKOV GOTOVAC

ERO Z ONEGA SVETA

Komična opera v 3 dejanjih

CHARLES GOUNOD

FAUST

Opera v 5 dejanjih

ANTON POERSTER

GORENJSKI SLAVČEK

Opera v 3 dejanjih

3., in 4. in 5. julija ob 21 uri:

OHRIDSKA LEGENDA

Vstopnice so v prodaji pri ATEC, Goldonijev trg 1,
tel. 93-520, dnevno od 9. do 13. in od 16. do 19. ure

Drobne vesti

Iz Trsta

VOJNA ŠKODA

Poročajo, da bo Finančno nadzorništvo v Trstu (Intendenza di Finanza) p. naročilo italijanskega zakladnega ministrstva začelo avgusta izplačevati odškodnino za vojno škodo.

Plačevali bodo po cenah iz junija 1943, pomnoženih z dve. Izplačilo je mogoče zavrniti v roku 60 dni po prejemu obvestila ter lahko zahtevaš, naj poravnajo škodo po določbah za Svobodno tržaško ozemlje.

Te določbe so ugodnejše, a se izplačilo zavleče za kak mesec, ker mora prošnja znova v Rim.

OPCINE

Ze nekaj tednov se pri nas ni oglašal mrtvaški zvon. Pa nas je le spet zdramil pretekli teden, ko nam je naznanil skoraj nenadno smrt g. Marije Hrovatin iz Alpinske ulice, stare komaj 62 let. Novica je še posebej potrla družino, ki je komaj čakala, da se mati po prestani operaciji vrne domov. Kako je bila pokojnica priljubljena, je pokazal pogreb, ki je bil v nedeljo popoldne. Marijina družba je z njo izgubila dobro in zvesto članico. Naj v miru počiva! Preostali naše iskreno sožalje!

NOVE LJUDSKE HIŠE

Oddelek Zvezniške vojaške uprave za javna dela je odobril načrt za zgraditev 112 stanovanj, ki bodo skupno stala 280 milijonov lir. 78 stanovanj bodo postavili na Vrdeli, 30 v ulici Negrotti in eno štiristanovanjsko hišo v občini De in Nabrežina.

Pripravljajo tudi še druge načrte za delavske hiše, za katere bodo porabili 600 milijonov lir, nakazanih po Gospodarskem načrtu štev. 13.

BOJ HRUSCU IN TRUSCU

Policija v Trstu namerava poostriiti ukrepe proti kalilec javnega miru. Brezvestni vozači motorjev, preglasni navigacijski radijskih aparatov in razni nočni razgrajali uničujejo živce delovnim ljudem, zlasti poleti, ko so okna odprta. Upajmo, da policija ne bo ostala le pri obljubah!

Iz Gorice

DRUŽINSKI DAVEK

Do 30. junija je goriškim davkoplačevalcem od 9. do 12. ure na vpogled razpis družinskega davka za leto 1954 na občinskem davčnem uradu v ul. Crispi št. 5.

NOVA CENA KRUHA

V Gorici so stopile 28. junija v veljavo naslednje nove cene za kruh: 1. kruh iz moke tipa »1« lir 112 za kg; 2. kruh iz moke »0« pa odslej lir 128 kg. Peki pa morajo imeti vedno na razpolago dovolj kruha obeh tipov, da lahko zadovoljijo odjemalce z enim in drugim tipom. Če nimajo na razpolago prvega tipa po 112 lir, ima odjemalec pravico, da plača za boljši tip kruha nižjo ceno 112 lir in ne 128.

PREDILSKI PRELAZ

Na tem prelazu je sedaj odprt jugoslovansko-italijanski blok, tako da je mogoč prehod — tudi 2 motornimi vozili — iz Trbiža in Rajbija v Soško dolino.

Novi blok bo služil predvsem turističnemu prometu.

TEDENSKI KOLEDARČEK

- 3. julija, sobota: Bertram, Nada
- 4. julija, nedelja: Ulrik, Belizar
- 5. julija, ponedeljek: Ciril in Metod, Bogomila
- 6. julija, torek: Izajja, Domogoj
- 7. julija, sredo: Vilibald, Negoda
- 8. julija, četrtek: Elizabeta, Milojka
- 9. julija, petek: Veronika, Hvalimir

VALUTA — TUJI DENAR

Dne 30. junija si dal ali dobil za:	
ameriški dolar	624—626 lir
avstrijski šiling	23,75—24,75 lir
100 dinarjev	104—107 lir
100 francoskih frankov	170—175 lir
funt sterling	1650—1700 lir
pesos	22—24 lir
švicarski frank	170—175 lir
zlatoto	713—715 lir

Izdaja Konzorcij Novega lista z dovoljenjem A.I.S.

Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska zadruga tiskarjev »Graphis« z o. z. v Trstu
Ulica Sv. Frančiška 20 — Telefon 29-477

JAKOB VATOVEC Nasl.

Trst, ul. Torrebianca 19, telef. 23 587

U V O Z - I Z V O Z

Jestvine, kolonialno blago, tehnični proizvodi, kemikalije, konfekcije

Pošilja DARILNE PAKETE